

Заява Міжнародного психологічного альянсу щодо ролі психологів під час надзвичайних подій світового масштабу

Наведена нижче заява оприлюднена вперше Американською психологічною асоціацією (APA) 5 червня 2008 року та оновлена [Міжнародним психологічним альянсом](#) (GPA) 31 березня 2022 року. Вона має на меті спрямувати зусилля психологів щодо їхнього дієвого внеску в подоланні наслідків надзвичайних ситуацій, спричинених як природними, так і людськими факторами.

Міжнародний психологічний альянс (GPA) та Американська психологічна асоціація (APA) підтверджують [Рекомендації постійної міжвідомчої комісії \(IASC\) щодо психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайних ситуацій \(2007\)](#). Мета Рекомендацій IASC полягає в тому, щоб забезпечити планування та координацію мінімальних (істотних, пріоритетних заходів, які мають бути впроваджені в терміновому порядку) та різногалузевих гуманітарних заходів для захисту та покращення психічного здоров'я та психосоціального добробуту людей в умовах надзвичайні ситуації. Рекомендації IASC були створені для країн з низьким і середнім рівнем доходу, хоча загальні рамки так само застосовуються до великомасштабних надзвичайних ситуацій у країнах з високим рівнем доходу. Психологи, які пройшли підготовку щодо реагування на надзвичайні ситуації природних та/або спричинених людиною надзвичайних ситуацій, а також пов'язані з відомою гуманітарною організацією, уповноваженою залучати фахівців, повинні бути ознайомлені з Рекомендаціями IASC.

Рекомендації постійної міжвідомчої комісії (IASC) підкреслюють, що:

- Будь-який потенційний помічник для справи міжнародного співтовариства – включно з психологами – повинен працювати через створену гуманітарну організацію, яка діє в місці надзвичайної ситуації замість самостійної діяльності.
 - Приклади гуманітарних організацій включають:
 - Агентства ООН, такі як [Дитячий фонд ООН \(UNICEF\)](#) і [Агентство ООН у справах біженців \(UNHCR\)](#)
 - Міжнародні неурядові організації, такі як [Міжнародний Червоний Хрест і Міжнародний Рух Червоного Півмісяця](#), [Міжнародний медичний корпус](#) та [Лікарі без кордонів](#)
- Іноземним фахівцям із психічного здоров'я, включно з психологами, які мають добрі наміри та які не пов'язані з гуманітарною організацією, **не рекомендується** відвідувати постраждалі регіони, якщо вони не відповідають наступним критеріям:

- o Вони раніше вже працювали в умовах надзвичайних ситуацій, подібних до тих, до яких вони прямують самостійно (тобто, збройні конфлікти та надзвичайні ситуації стихійного лиха вимагають окремих навичок і не можуть вважатися рівнозначними надзвичайними ситуаціями – кожна з них вимагає спеціальної підготовки);
- o Вони раніше вже працювали за межами власного соціокультурного середовища і розуміють культуру та мову людей, яким вони будуть допомагати;
- o Вони мають базові компетенції щодо психологічного втручання, яке визначене [Рекомендаціями IASC](#);
- o Вони розуміють принципи охорони здоров'я та/або психологію громад;
- o Вони мають письмове запрошення від країни, де сталася/відбувається надзвичайна ситуація, або письмове запрошення від офіційної міжнародної організації, яка має повноваження надавати послуги в регіоні надзвичайної ситуації;
- o Їх запрошено до роботи як представників організації, яка прагне підтримувати постійну громадську присутність в зоні надзвичайної ситуації;
- o Вони не зосереджують свою роботу на здійсненні психологічного втручання (тобто клінічної роботи), а радше «надають підтримку програмам на загальному рівні, включаючи передачу навичок місцевому персоналу, щоб втручання та підтримка здійснювались місцевим персоналом» (IASC , 2007, с. 74-75).

Враховуючи [рекомендації IASC щодо психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайних ситуацій](#) та етичне зобов'язання працювати в межах своєї компетенції (див. [Універсальну декларацію етичних принципів для психологів IUPsyS, Принцип 2](#)), рекомендується, щоб психологи, які прибувають з-за меж регіону надзвичайної ситуації, **не надавали** безпосередньо послуги в іноземних країнах для постраждалих спільнот.

Якщо психолог відповідає вищенаведеним критеріям, до нього чи неї *може* бути застосовано виняток із загального правила. Психологам, які бажають підтримати гуманітарні зусилля після спричиненого людиною або природою лиха, рекомендується шукати варіанти, які б конкретно відповідали потребам гуманітарних організацій на місці.

Якщо психологів запрошують до допомоги, рекомендується надавати таку підтримку, яка сприяє впровадженню моделей стійкого психосоціального втручання: коли психолог-волонтер надає консультації та/або навчання для місцевих тренерів.

Під час надання консультацій, підготовки тренерів та/або ресурсів щодо процесів відновлення для населення, яке постраждало від надзвичайної ситуації, важливо, щоб психологи визнавали значні культурні та світоглядні відмінності між їхніми власними країнами, культурами та досвідом та відповідним контекстом для постраждалого

населення. Психологи, які працюють над підтримкою населення в регіонах, постраждалих від надзвичайних ситуацій, повинні бути дуже обережними і надавати рекомендації з урахуванням мультикультурності. Зокрема, способи, якими люди переживають і виражають страждання внаслідок травматичних подій, не є однаковими в різних куточках світу. Відповідно, прийняті та дієві способи полегшення страждання також різняться.

Загальний психосоціальний підхід до відновлення вимагає розуміння культурної екосистеми в поєднанні з консультаціями з місцевою громадою та експертами із психічного здоров'я, а також із самими постраждалими групами та окремими особами. Простого перекладу освітніх концепцій (тобто, домінуючих на Заході чи в іншому культурному середовищі) і матеріалів недостатньо. Нав'язування діагностичних категорій та підходів до лікування без доказової бази для конкретної групи населення *може бути шкідливим* для тих, кому вони покликані допомогти.

Дослідники також повинні знати про зобов'язання захищати людей під час міжнародних досліджень в умовах надзвичайних ситуацій. Сюди входять відповідні етичні кодекси та рекомендації щодо захисту людей ([Рекомендації IASC щодо проведення етичних досліджень психічного здоров'я та психосоціальних явищ під час надзвичайних ситуацій](#), 2014).

Ролі психологів у міжнародному контексті

- **Надання інформаційних ресурсів, консультацій та/або навчання тренерів**
 - Психологи з досвідом роботи у сфері психічного здоров'я та/або громадської охорони здоров'я можуть запропонувати обмін відповідними ресурсами для адаптації та перекладу, консультуватися з визнаними гуманітарними організаціями та/або навчати іноземних колег, щоб вони могли самостійно проводити тренінги для місцевих експертів.
 - Найкраще цього досягти через роботу з відомими організаціями, такими як національна психологічна асоціація, багатосторонні регіональні та неурядові організації (наприклад, Міжнародна федерація товариств Червоного Хреста та Червоного Півмісяця). Якщо через ці організації надійдуть звернення за допомогою до психологів, швидше за все, вони будуть узгоджені з необхідними установами та включені у більш широку інфраструктуру надання допомоги.
- **Сприяння спільним дослідженням з психологами в постраждалому регіоні (регіонах)**
 - Співпраця у проведенні досліджень може допомогти місцевим фахівцям із психічного здоров'я у вивченні психологічних аспектів надзвичайної ситуації, заклавши основу для більш ефективного реагування в майбутньому.

- Ефективна оцінка психологічних потреб і ресурсів, а також оцінка утручань у конкретних контекстах становлять особливе значення.

Ролі психологів у своїх країнах

- **Підтримка людей, які безпосередньо постраждали від надзвичайної ситуації**
 - Можливості для надання допомоги людям, які безпосередньо постраждали від антропогенних або природних катастроф, психологи можуть шукати у своїх місцевих громадах.
 - Сюди можуть входити люди із постраждалого регіону та ті, чиї близькі постраждали.
 - До цієї категорії можна додати міжнародних працівників служб допомоги, які повернулися додому.
- **Поширення міжнародних рекомендацій і стандартів**
 - Психологи можуть інформувати один одного про міжнародні аспекти психосоціальних утручань і можуть ознайомлюватись із та поширювати інформацію про міжнародні рекомендації та стандарти. Це може допомогти забезпечити впорядковану та справді корисну реакцію на надзвичайні ситуації.
- **Поширення розуміння культурних відмінностей під час реакцій на травматичні події, ефективних інтервенцій та стратегій психологічної підтримки**
 - Травматичний стрес, травматичні стресові реакції та відповідні методики відновлення після травми глибоко увійшли в певну культуру. Міжнародна реакція на подію ніколи не може полягати в простому перекладі та застосуванні моделей чи стратегій інших країн. Будь-які заходи повинні базуватися на консультаціях з місцевими громадами та місцевими експертами, а також будуватися на моделі стійкої взаємодії.
 - Психологи повинні самостійно навчатись культурним, духовним, лінгвістичним та національним відмінностям, а також політичним і соціальним умовам. Вони формують ширший контекст для стану тих, хто врятувався, надання допомоги на місцевому рівні та реагуванні на запити населення в постраждалому регіоні. Цю інформацію потім необхідно включити в будь-яке навчання та/або консультації, в яких беруть участь психологи.
- **Підготуватись до майбутнього**

Ми закликаємо психологів, які хочуть допомогти під час надзвичайних ситуацій, підготуватися вже зараз, пройшовши тренінг із надання психічної допомоги під час катастроф. Потреба у людях, які отримали знання щодо надання консультацій та тренінгів у постраждалих від стихійного лиха регіонах, ймовірно, буде існувати довгі роки.

Здатність заподіяти шкоду

Дуже важливо, щоб психологи обмежували свою допомогу в надзвичайних ситуаціях сферою своєї компетенції. В іншому випадку можна завдати шкоди клієнту/пацієнту, що є порушенням етики. Обов'язок психологів усвідомлювати межі своєї практики є особливо важливим під час роботи з людьми, які переживають важкі стани, такі як травма або посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Наявні симптоми варіюються залежно від соціокультурного контексту, так само як і ефективні заходи. Неправильне реагування на ці умови або спроби надати послуги, які не відповідають культурі, можуть призвести до погіршення психічного здоров'я та більш серйозних реакцій. (Див.: [Інструкції з міжнародного навчання щодо інтервенцій у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки](#)).